

2. osnovna šola Slovenska Bistrica

PARTIZANSKA BOLNIŠNICA JESEN

Interdisciplinarno področje

(Zgodovina)

Avtorja: Tibor Vito Šušnjara in Lovro Tušek

Mentorica: Katja Leva, prof.

Slovenska Bistrica, marec 2017

ZAHVALA

Zahvaljujeva se vsem, ki so nama na kakršni koli način pomagali pri nastajanju raziskovalne naloge. Posebej bi se rada zahvalila mentorici Katji Leva za usmerjanje, vodenje in vso pomoč. Zahvaljujeva se tudi anonimni gospe, ki je živela v času partizanske bolnišnice Jesen in je odgovorila na najina vprašanja.

Tibor Vito Šušnjara, Lovro Tušek

POVZETEK

Naslov naloge: PARTIZANSKA BOLNIŠNICA JESEN

Avtorja: Lovro Tušek in Tibor Vito Šušnjara

Mentorica: Katja Leva

Lektorica: Katja Leva

Šola: 2. OŠ Slovenska Bistrica

Za raziskovalno nalogo z naslovom *Partizanska bolnišnica Jesen* sva se odločila zato, ker naju zanima zgodovina, predvsem pa kulturna dediščina kraja, od koder prihajava, Slovenske Bistrice in njene okolice. Želiva, da s pomočjo raziskovalne naloge tudi najini vrstniki spoznajo pomen in zgodovino partizanske bolnišnice Jesen. Nalogo sva napisala s pomočjo informatorke, ki je živela v času 2. svetovne vojne in poznala nastanek bolnišnice Jesen.

Na začetku raziskovanja sva postavila tri hipoteze.

Hipoteza 1: Predpostavljava, da učenci naše šole partizanske bolnišnice Jesen in drugih pomembnih dogodkov iz časa 2. svetovne vojne ne poznajo dobro.

Hipoteza 2: Predvidevava, da se bodo odgovori intervjuvane gospe vsaj delno razlikovali od podatkov, ki sva jih dobila iz drugih virov (splet, literatura).

Hipoteza 3: Domnevava, da bodo najini vrstniki ob prebiranju najine raziskovalne naloge o partizanski bolnišnici Jesen, njenem delovanju, pomenu in ostalih dejavnostih izvedeli veliko novega.

V teoretičnem delu sva najprej predstavila oris dogodkov 2. svetovne vojne. Nato sva predstavila, kaj so partizanske bolnišnice, kako je bila zgrajena bolnišnica Jesen in kako je delovala. Na koncu teoretičnega dela sva opisala v kakšnem stanju je bolnišnica danes.

V drugem, raziskovalnem, delu sva s pomočjo intervjuja in anketnega vprašalnika skušala potrditi ali ovreči zgoraj omenjene hipoteze. Intervjuvala sva gospo, ki je živela v času gradnje bolnišnice in pozna razmere tistega časa. Anketni vprašalnik so reševali učenci tretje triade naše šole.

S pomočjo različnih metod dela sva ugotovila, da učenci res niso dovolj informirani o bolnišnici in da ne prihaja do razlik med prebranimi viri od informacij intervjuvanke. Spodbudila sva tudi zanimanje za bolnišnico že po najini anketi.

ABSTRACT

Title: Partisan Hospital Jesen

Authors: Tibor Vito Šušnjara and Lovro Tušek

Mentor: Katja Leva

Lector: Katja Leva

School: 2nd Elementary School Slovenska Bistrica

We decided to work on this assignment about the Partisan hospital Jesen due to our interest both in history and our region's cultural heritage. With this assignment we wish to inform our peers about the historical importance of the Partisan hospital Jesen. We focused primarily on researching a »live witness«, who lived during the second world war and knew about the hospital.

Prior to the research, we have put up the following hypotheses:

Hypothesis 1: We presume that most of our peers in the region do not know of the hospital nor about other world war 2 events, important for our country.

Hypothesis 2: The answers we receive from the interview with a person who lived during the period will probably be at least slightly different from the information we found in other sources (literature, the internet).

Hypothesis 3: After reading our research assignment, the pupils at our school will be more educated about the Partisan hospital Jesen, its importance, activity and history.

In the theoretical section, we presented the most relevant events of the second world war, what partisan hospitals are, how Partisan hospital Jesen was built and how it operated. We finished it by writing about its current state.

In the second, practical, section we attempted to confirm or deny our hypotheses, with the help of an interview and a survey. We interviewed a woman who lived during the time of the hospital's construction and operation. The survey we carried out involved the 9th and 7th classes of our elementary school.

Through using different methods we have come to the following conclusions: our pupils are not well informed about the hospital, the literature we used has no major differences to the claims by the witness we interviewed, and that we have managed to spike interest in some of the people who participated in our survey.

KAZALO

1 UVOD	6
1.1 Tema raziskovalne naloge	6
1.2 Namen raziskovalne naloge	6
1.3 Hipoteze	6
1.4 Metode dela	6
2 TEORETIČNI DEL	7
2.1 Svetovni dogodki – 2. svetovna vojna	7
2.2 Partizanska bolnišnica	8
2.3 Delovanje bolnišnice Jesen	9
2.4 Zaključek delovanja bolnišnice	15
2.5 Današnje stanje bolnišnice	16
3 RAZISKOVALNI DEL	18
3.1 Intervju z anonimno gospo, ki pozna razmere tistega časa	18
3.2 Anketni vprašalnik	20
4 RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK	25
5 LITERATURA	25
6 PRILOGE	27
6.1 Anketa	27

KAZALO SLIK

Slika 1: Delitev Jugoslavije (Vir: Wikipedija)	7
Slika 2: Bolnišnica Jesen (Avtor: Tibor Vito Šušnjara, 2016)	8
Slika 3: Medicinski pripomočki v bolnici (Avtor: Tibor Vito Šušnjara, 2016)	9
Slika 4: Baraka za ranjence (Avtor: Tibor Vito Šušnjara, 2016)	10
Slika 5: Zemljevid bolnice (Avtor: Tibor Vito Šušnjara, 2016)	11
Slika 6: Zdravila v operacijski sobi (Avtor: Tibor Vito Šušnjara, 2016)	11
Slika 7: Slika v bolnišnici (Avtor: Tibor Vito Šušnjara, 2016).....	12
Slika 8: Neznane tekočine (Avtor: Tibor Vito Šušnjara, 2016)	13
Slika 9: Zapiski o pacientih (Avtor: Tibor Vito Šušnjara, 2016)	15
Slika 10: Kopija operacijske mize (Avtor: Tibor Vito Šušnjara, 2016).....	16
Slika 11: Zanimanje vseh anketirancev za zgodovino	20
Slika 12: Zanimanje za zgodovino (7. razred).	21
Slika 13: Zanimanje za zgodovino (9. razred)	21
Slika 14: Odstotek učencev, ki je že slišalo za partizansko ime	22
Slika 15: Odstotek učencev o poznavanju partizanske bolnišnice	22
Slika 16: Obisk bolnišnice	22
Slika 17: Želja po ogledu bolnišnice Jesen.....	23

1 UVOD

1.1 Tema raziskovalne naloge

Raziskovalna tema je s področja zgodovine. Naslov raziskovalne naloge je *Partizanska bolnišnica Jesen*. Bolnišnica je delovala na slovenskem ozemlju v času nemške okupacije med 2. svetovno vojno. Je edina bolnišnica na vzhodnem Pohorju, ki je še ohranjena oziroma je obnovljena.

1.2 Namen raziskovalne naloge

Najin namen je ozavestiti mlajšo generacijo o dogodkih v naši okolici v času 2. svetovne vojne ter ugotoviti, kako so osnovnošolci o tej temi informirani. Želela sva tudi ugotoviti, ali še živi kdo iz obdobja gradnje bolnišnice in če ve, kako je gradnja bolnišnice potekala. Najin namen je bil predvsem, da primerjava informacije iz »prve roke« in te, ki sva jih zasledila v literaturi.

1.3 Hipoteze

Na začetku dela sva si postavila tri hipoteze.

Hipoteza 1: Predpostavljava, da učenci naše šole partizanske bolnišnice Jesen in drugih pomembnih dogodkov iz časa 2. svetovne vojne ne poznajo dobro.

Hipoteza 2: Predvidevava, da se bodo odgovori intervjuvane gospe vsaj delno razlikovali od podatkov, ki sva jih dobila iz drugih virov (splet, literatura).

Hipoteza 3: Domnevava, da bodo najini vrstniki ob prebiranju najine raziskovalne naloge o partizanski bolnišnici Jesen, njenem delovanju, pomenu in ostalih dejavnostih izvedeli veliko novega.

1.4 Metode dela

Raziskovalno delo sva opravila z naslednjimi metodami: anketiranje, intervju, analiziranje, opazovanje, zbiranje gradiva, branje različnih virov, obisk bolnišnice, fotografiranje ...

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Svetovni dogodki – 2. svetovna vojna

Leta 1941 se je neuspešno zaključil nemški napad na Veliko Britanijo. Nemci so začeli načrtovati nov napad, tokrat na Sovjetsko zvezo. Pred izvedbo napada je Hitler, takratni diktatorski voditelj Nemčije, hotel zavzeti nadzor nad jugovzhodnim delom Evrope. Pod njihovim pritiskom so se silam osi (do takrat so to bile samo Italija, Nemčija in Japonska) pridružile Romunija, Bolgarija in Madžarska.

Marca 1941 je k silam osi pristopila Kraljevina Jugoslavija. Le čez nekaj dni je bila imenovana nova vlada, ki se je odločila ostati v zvezi sil osi. Hitler se je odločil oblast nad tem območjem pridobiti z vojsko. 6. aprila sta nemška in italijanska vojska začeli napadati z bombardiranjem Beograda in prometnih povezav. Zaradi nepripravljenosti na napad je bila Jugoslavija hitro poražena, natančneje 17. aprila.

Ozemlje so si razdelile Nemčija, Italija, Bolgarija in Madžarska. Današnje slovensko ozemlje je bilo razdeljeno na Prekmurje, ki ga je okupirala Madžarska, severni del ozemlja (največje mesto Maribor), ki ga je okupirala Nemčija, ostalo je, vključno z Ljubljano, spadalo k Italiji. Današnje ozemlje Hrvaške ter Bosne in Hercegovine je spadalo pod t. i. Neodvisno državo Hrvaško (NDH), ki je bila »podrejena« Nemčiji in Italiji (Raziskujem preteklost, 2015).

Slika 1: Delitev Jugoslavije (Vir: Wikipedija)

2.2 Partizanska bolnišnica

Slika 2: Bolnišnica Jesen (Avtor: Tibor Vito Šušnjara, 2016)

Partizanska bolnišnica je skupek barak, ki so bile postavljene z namenom oskrbovanja vojnih ranjencev (partizanov). Partizansko bolnišnico navadno sestavljajo baraka za ranjence, toaleta («wc na štrbunk»), operacijska baraka, baraka za osebje ter skriti rov, ki pelje do bunkerja v primeru ogroženosti s strani okupatorja.

Dele za barako so zaradi tajnosti žagali in nosili od drugod, da ne bi razkrili lokacije bolnišnice. Barake so bile zgrajene iz lesa ter zbite z lesenimi vijaki ali pa kar vezane s trtami zaradi večje skladnosti z okoljem. Osebje partizanske bolnišnice so navadno sestavljali eden ali dva zdravnika ter pet do deset bolničark.

Okoliški kmetje so sodelovali z bolnišnico tako, da so jo oskrbovali s hrano, najpomembnejše pa je bilo obveščanje ob primeru sovražnikove prisotnosti v bližini bolnišnice. Bolnišnice niso bile zgrajene za daljšo uporabo, temveč za leto ali dve oziroma do konca vojne na njihovem ozemlju.

2.3 Delovanje bolnišnice Jesen

Bolnišnico Jesen so na ukaz štaba IV. operativne cone zgradili na vzhodu Pohorja, blizu Šmartnega. Gradbena ekipa je pričela graditi bolnišnico v drugi polovici oktobra 1944, najprej v Grilovi frati pod Velikim vrhom. To gradbišče je kmalu opustila, ker so okoliški kmetje že ob začetku gradnje izvedeli, da gre za gradnjo partizanske bolnišnice. Ekipa je poiskala nov prostor v Attemsovem gozdu, kakšnih 400 m severovzhodno od kmetije Lepej (Planina pod Šumikom 1).

Ker so jo začeli graditi v jeseni, je dobila ime Jesen. Ko je prišla ekipa na gradbišče, je morala najprej dobiti gradbeno orodje. Pri okoliških kmetih je dobila krampe, lopate, motike, žage, sekire, žico ipd. Najprej je izkopala useke v strmo pobočje in tako naredila majhne terase. Na njih je ekipa do začetka novembra že postavila ogrodje za barake. Pri gradnji barak so tramove vezali s trtami, izjemoma so jih zbijali z lesenimi klini. Žeblice niso uporabljali, ker bi z zabijanjem lahko izdali lokacijo gradbišča. Okrogel les je ekipa požagala skoraj pol ure daleč v smeri proti Kurji vasi in ga znosila na gradbišče (Penič, 1977).

Slika 3: Medicinski pripomočki v bolnici (Avtor: Tibor Vito Šušnjara, 2016)

Graditelji blizu bolnišnice niso smeli sekati dreves, da ne bi spremenili okolja bodoče bolnišnice ter da ne bi s sekanjem in žaganjem ponovno izdali gradbišča. Deske je ekipa vzela na Smogavčevi (Skrinjarjevi) ter Grilovi žagi. Vozil jih je kmet Franc Mušič, gospodar na kmetiji Lepej. Za bolnišnico sta vedela le Franc Mušič in njegova žena Olga, ki sta bila glavna obveščevalca bolnišnice.

Mušičeva sta z graditelji domenila, da jih bosta na nevarnost opozarjala z napajanjem živine. Če sta pri napajanju kričala na živino ali pokala z bičem, je bilo varno. Če pa sta napajala tiho, je bilo znamenje za nevarnost in ekipa je prenehala delati. Ko so sprejeli Franca Mušiča med osebje bolnišnice, je vse obveščevalno delo opravljala njegova žena. Poleg tega je Olga Mušič v času hajk pekla kruh za bolnišnico, ko v njej niso smeli kuriti, občasno pa je tudi kuhala hrano (prav tam).

Slika 4: Baraka za ranjence (Avtor: Tibor Vito Šušnjara, 2016)

Leta 1944 je že v začetku novembra zapadel sneg. Potrebno je bilo zakriti sledi, ki jih je ekipa puščala v snegu. V takšnem primeru sta Mušičeva navadno zapregla vola in po partizanskih stopinjah zapeljala hlod, ki je zabilisal sledi do potoka. Naprej jih je morala zakriti ekipa sama. S snegom je nastopil tudi mraz, ki je članom ekipe močno poslabšal delovne pogoje in še zlasti bivanje pod šotorom iz padala, kjer so spali (Penič, 1977).

Kljub izredno hudim pogojem (neprestane nemške hajke in sneg) je ekipa do konca decembra 1944 zgradila majhno naselje za bolnišnico Jesen. Pripravila je barako za ranjence z manjšim prostorom, ambulanto, barako za kuhinjo, razkuževalnico, barako za osebje, zemljanko za živila in zemljanko za evakuacijo ranjencev. Največja je bila baraka za ranjence, ki je bila dolga 8 m in široka okoli 3 m. Visoka je bila 2 m. Na obeh straneh je imela izhod. Skozi štiri okna je vanjo prišlo precej svetlobe.

Slika 5: Zemljevid bolnice (Avtor: Tibor Vito Šušnjara, 2016)

Slika 6: Zdravila v operacijski sobi (Avtor: Tibor Vito Šušnjara, 2016)

Vrata in okna je ekipa prinesla iz prazne Attemsove lovske kočice v Kurji vasi. Intendenčni vod je za težje ranjence pripeljal postelje s posteljnino iz neke lovske kočice blizu Šumika. Za lažje ranjence je ekipa pripravila pograde nad posteljami. V sobi je bila peč, miza s stoli in polica s knjigami. V ambulanti so bile police za instrumente in zdravila ter operacijska miza, ki so jo partizani izdelali sami (Penič, 1977).

Kuhinja je bila dolga 4,30 m, široka pa 3,20 m. Opremljena je bila z mizo, s stoli, s polico za posodo in z zidanim štedilnikom, ki so ga tudi prinesli iz Attemsove lovske kočice in ga zazidali v bolnišnico. V bližini kuhinje so poiskali vodni izvir (prav tam).

Zraven kuhinje je bila razkuževalnica, ki je bila dolga 3,15 m in široka 2,40 m. Služila je za razkuževanje oblek, za kuhanje perila, za kopanje ranjencev in osebja ter za sušenje drv. Kuhinja je imela dve okni, razkuževalnica pa eno. Baraka za osebje bolnišnice je bila dolga 4 m in široka 3,15 m. Imela je dve okni. V njej so bili pogradi v nadstropjih. Vse barake so imele zadnje stene vdolane v zemljo. Blizu barak je bila majhna zemljanka za hrano. Ob bolnišnici sta bili še dve stranišči in jama za odpadke (prav tam).

Na mestu, kjer je skozi smrekov gozd posijalo sonce, je ekipa iz hlodov pripravila zasilna ležišča za sončenje. Kakšnih 200 m od bolnišnice je bila zemljanka za evakuacijo ranjencev. Imela je dvojne pograde, nad njimi pa je bila polica za suho hrano in sanitetni material. Za odtok vode, ki bi se nabirala v zemljanki ob velikih nalivih, so graditelji zgradili kanal. Zemljanka je bila skopana okoli 4 m globoko v zemljo in prekrita z debelo plastjo zemlje, v katero so graditelji posadili smreke. Nad barakami so postavljali stražo. Barake so znotraj oblepili s papirjem in platnom, od zunaj pa obložili s praprotjo, kar je služilo za markiranje in za toploto. Za notranje oplešave je poskrbela bolničarka Angelca Gril. Spomladi leta 1945 je bolniško sobo krasila tudi zastava, ki so jo naredila dekleta z okoliških kmetij (prav tam).

Slika 7: Slika v bolnišnici (Avtor: Tibor Vito Šušnjara, 2016)

»Po navodilih referenta za bolnišnice pri štabu IV. operativne cone z dne 11. avgusta 1944 je gradbena ekipa po končani gradnji postala osebje bolnišnice. S to odredbo je referent za bolnišnice dosegel, da so bile gradbene ekipe pri gradnji bolj previdne, saj so se gradile bolnišnice tudi zase. Konspiracija se je s tem povečala. Tudi gradbena ekipa bolnišnice Jesen se je preimenovala v osebje te bolnišnice. Že v času gradnje so imeli graditelji posebne funkcije. Bolnišnico Jesen so gradili: upravnik Jože Kalan, župan in sekretar Ivan Strehar, vodja gradbe France Kune, vojni referent Jože Žibert, dezinfektor Franc Urnaut, kamufler Jože Hrastnik, kurir Oton Albreht, intendent Dušan in Anton Smogavec, kuharica Marija Podstenšek« (Penič, 1977: 134) .

»Januarja 1945 so v bolnišnici zamenjali nekaj članov osebja. Upravnika Jožeta Kalana je zamenjal Božo Jamovič – Miha, ki je pred tem vodil centralni ekonomat Košuta. Odšla je tudi kuharica Marija Podstenšek. Zamenjal jo je Ivan Kranjc. Ekipo so okrepili še domačini Jože Smogavec, Jože Kresnik in Franc Mušič. Po prihodu prvih ranjencev sta prišli tudi bolničarki Angelca Gril in Julijana Kovač. Med osebje je treba prišteti tudi zdravnika dr. Hermana Slokana – Zmaga, ki je po potrebi prihajal v bolnišnico Jesen, čeprav so ga pri tem večkrat ovirale sovražne hajke. Pot v bolnišnico Jesen je bila že brez hajk zelo naporna. Po globokem snegu je moral prehoditi šest ur, da je prišel od drugih bolnišnic sektorja P 2 do bolnišnice Jesen« (Penič, 1977: 135).

Slika 8: Neznane tekočine (Avtor: Tibor Vito Šušnjara, 2016)

Po izjavah bolniške ekipe so prvi ranjenci v bolnišnico prišli konec decembra 1944, medtem ko partizanski dokumenti omenjajo prve ranjence šele 6. januarja 1945. To so bili borci Šerčerjeve brigade, ki je blizu Križnega Vrha napadla vlak ter imela pri tem ranjene in mrtve. Ko je ekipa nosila ranjence v bolnišnico, se je strogo držala navodil konspiracije. Šerčerjeva brigada je prinesla ranjence do javke pri Smogavčevih, po domače Škrinjarjevih. Tam so ranjence prevzele ekipe bolnišnice, jim zavezale oči in jih nesle uro daleč v bolnišnico. Pozimi so po debelem snegu za to pot porabili mnogo več časa. Zadnji del poti od kmetije Lepe do bolnišnice so morali prehoditi po potoku, da niso za sabo puščali sledi. Tako so sovražniku preprečili zasledovanje s policijskimi psi. Prenos ranjencev v bolnišnico je bil zelo naporen. Ekipe so morale premagovati velike napore še zlasti takrat, ko je bilo več ranjencev in so morale z njimi na ramenih večkrat prehoditi to pot. Veliko previdnost je zahtevalo tudi odpuščanje ranjencev iz bolnišnice. V bolnišnici so ranjencem zavezali oči, jih vodili v krogu, jih med potjo večkrat zavrteli, da so izgubili orientacijo, nato so jih navadno po daljši poti zapeljali na kurirsko javko, kjer so jim odvezali oči (Penič, 1977).

Kurirji so jih odpeljali v vojaške enote. Kadar so vodili odpuščene ranjence iz bolnišnice, so se izogibali hiš, saj za imena kmetij blizu bolnišnice niso smeli vedeti. Ranjenci niso smeli vedeti, kje je bolnišnica, ker bi jo lahko izdali, če bi bili ujeti. Da se je osebje bolnišnice med seboj lahko sporazumevalo in govorilo tudi o okoliških kmetijah, so te poimenovali s partizanskimi imeni. Najbližji kmet Mušič je dobil ime Lesjak, delavka bolnišnice pri kmetu Smogavcu, po domače Škrinjarju, je dobila ime Dragonar. Maksa Turnerja so prekrstili v Jazbeca, Božidarja Smogavca s Planine v Petelina, kmeta Stegneta v Zajca. Domačija Pepce Korošec je dobila ime Volk (prav tam).

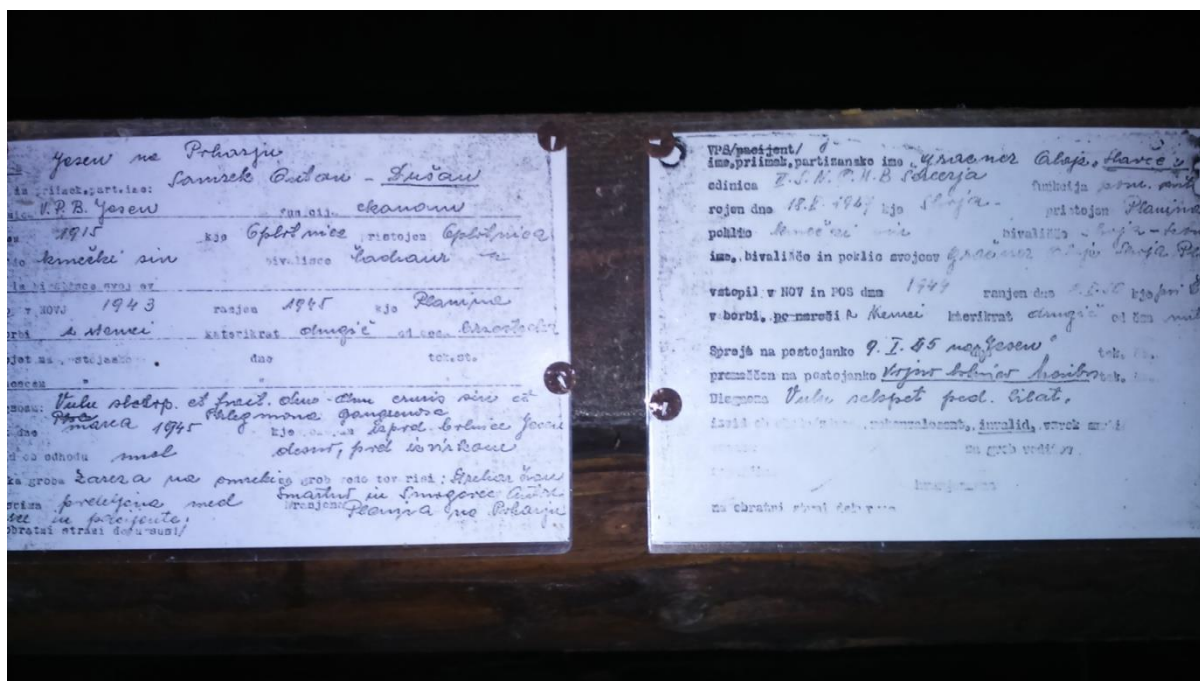
Kljub previdnosti je bila bolnišnica večkrat v veliki nevarnosti. Kmalu po sprejemu prvih ranjencev v bolnišnico, so Nemci januarja 1945 ujeli apotekarskega kurirja Franca Skočirja. Peljali so ga na javko h kmetu Škrinjarju in ga zaslišali. Kmeta in njegovo družino so vprašali, ali poznajo ujetnika. Čeprav so ga večkrat videli, so celo otroci odgovorili, da ga ne poznajo. Nemci so zahtevali, da jim naj pokaže bolnišnico. Ker je imel pri sebi prepustnico iz Šerčerjeve brigade, se je izgovarjal, da je pripadnik te. Odpeljali so ga v zapor. Bolnišnica je bila v strogi pripravljenosti (prav tam).

Drugič je bila bolnišnica v nevarnosti v t. i. ukrajinski hajki, spomladi leta 1945. Tedaj so Ukrajinci prišli do potoka ob bolnišnici, po katerem so ekipe nosile ranjence. Tam so se ustavili in si ogledovali zemljevid. Osebje bolnišnice je bilo pripravljeno na brezupen boj. Ukrajince je osebje opazovalo in v nestrpnosti so čakali na njihovo odločitev. Ranjenci niso vedeli za nevarnost, toda so vseeno nekaj slutili. Bolničarka jim je med nevarnostjo brala knjigo. Samo eno nepremišljeno dejanje bi izdalo bolnišnico. Ukrajinci so po krajšem postanku nadaljevali pot ob potoku. V času te hajke v bolnišnici več dni niso kurili (Penič, 1977).

Življenje v bolnišnici je bilo posebno. Dan so zamenjali z nočjo. Dneve so presedeli ali prespali zaviti v odeje v mrzlih barakah, kjer podnevi niso smeli kuriti. Podnevi so kurili le, če je bila potrebna operacija ranjenca. Da so razgnali dim, ki se je kadil iz zemlje, so na koncu dimnih cevi mahali z vejami. Dimne cevi so bile speljane pod zemljo, da se je čim več dima izgubilo v njej. Zvečer so barake zaživele. Osebje je zakurilo v peči in prižgali so petrolejke, karbidovke, sveče ali treske. Vsak večer so pregledali zatemnitev oken, da ne bi svetloba izdala barak. Igrali so šah, brali knjige in imeli politične igre. Ko je bil v postojanki dr. Slokan, je imel poučna predavanja (prav tam).

Bolnišnica Jesen je bila zgrajena na videz na zelo izpostavljenem mestu. Pokazalo pa se je, da je bilo mesto dobro izbrano. Na takšnem kraju je okupator ni pričakoval. Dobra lokacija je osebju olajšala obveščevalno službo preko kmetije Lepej. Pristop v bolnišnico je bil možen tudi pozimi. Partizani so po shojeni poti prišli do kmetije Lepej in so morali na puščanje sledi paziti le zadnji del poti (prav tam).

»Iz seznama pacientov sektorja P 2 je razvidno, da se je v bolnišnici Jesen zdravilo 25 ranjencev. Za te borce so ohranjeni temperaturni listi. Po izjavah članov bolniške ekipe pa naj bi se v bolnišnici zdravilo več ranjencev. 17 ranjencev je bilo iz Šerčerjeve brigade, ki je v začetku leta 1945 večkrat minirala železniško progo med Pragerskim in Poljčanami ter napadala vlake. V bolnišnici Jesen so se zdravili naslednji borci: Alojz Klančnik, Martin Kores, Mirko Podpečan, Vinko Rebevšek, Avgust Zobec, Anton Hojšek, Stanko Kos, Jože Polanec, Jakob Kolbašnej, Ivan Cesarko, Ivan Drvodelič, Alojz Graoner, Pavel Kozmek, Silvester Podbršček, Stanko Stajanko, Anton Somrek, Vladimir Iršič, Alojz Pušnik, Ernest Hag, Mirko Pravdič, Roman Sprenger, Alojz Vahter, Anton Stojan, Maks Pogačar in Olga Nikolenko »(Penič, 1990: 271).

Slika 9: Zapiski o pacientih (Avtor: Tibor Vito Šušnjara, 2016)

2.4 Zaključek delovanja bolnišnice

Nevarnost za bolnišnico še tudi prve dni po osvoboditvi ni minila. Čez Pohorje so se umikale posamezne ustaške skupine, ki so bile ranjencem nevarne. Ena takšnih skupin je izpraznila zemljanko gospodarske komisije na Tinju. Bolnišnica je tudi zadnjo nevarnost srečno prestala. Osvoboditev so ranjenci proslavili. Dekleta iz okoliških kmetij so jim prinesla pečene kokoši, potico in druge priboljške. Ranjenci so tako še nekaj dni po osvoboditvi ostali v barakah bolnišnice Jesen. Čakali so, da so se razmere v dolini uredile in da so za njih v mariborski bolnišnici pripravili prostor (Penič, 1977).

18. maja je upravniku bolnišnice Božu Jarnoviču – Mihi bil izdan ukaz, da mora takoj predati vse posle komisarju bolnišnice, Ivanu Streharju, in oditi na novo službeno dolžnost v Maribor. Tedaj je zapustil Pohorje tudi vodja sektorja P 2, dr. Slokan, ter se peljal skozi

Oplotnico in Slovensko Bistrico v Maribor, kjer je organiziral saniteto. Konec maja 1945 so bolnišnico Jesen zapustili tudi ranjenci. Premeščeni so bili v mariborsko vojaško bolnišnico na Gosposvetski cesti (prav tam).

Objekti bolnišnice so ostali nepoškodovani do leta 1949, ko se je pod težo snega porušila streha barake za ranjence. Leta 1950 je bila ta baraka prvič obnovljena. Vsi objekti bolnišnice so počasi propadali. Zrušili sta se zemljanki, podirale so se barake. Leta 1961 so bile barake v celoti obnovljene. Zaradi trajnosti obnove so barake postavili na betonske temelje, ki jih med vojno ni bilo. Tudi streha med vojno ni bila pokrita s pločevino. Okna na barakah so bila večja kot so sedanja. Zemljanki nista obnovljeni (prav tam).

Operacijska miza bolnišnice Jesen je v Muzeju narodne osvoboditve v Mariboru. V obnovljeni bolnišnici je kopija operacijske mize, ki je bila narejena po vojni. Obiskovalce obnovljene bolnišnice je potrebno opozoriti, da se je od leta 1944 močno spremenilo okolje. Smreke so zrasle in barak več ne zakrivajo. Ostal je le spomin na grozoto, junaštvo in še marsikaj, kar se je dogajalo na tem ozemlju 75 let nazaj (prav tam).

Slika 10: Kopija operacijske mize (Avtor: Tibor Vito Šušnjara, 2016)

2.5 Današnje stanje bolnišnice

Bolnišnica se nahaja na slovenskobistriškem Pohorju. Do nje se lahko pridemo po cesti Šmartno na Pohorju – Trije Kralji – Osankarica. Stavbe so zaklenjene, torej obiskovalci za ogled notranjosti potrebujejo ključ, ki ga dobijo pri lastniku bližnje kmetije, Lepe. Od kmetije do bolnišnice je kakšnih 15 minut hoje skozi gozd, vendar po dobro vidni in označeni poti. Malo nad bolnišnico je cesta in bi tudi od tam lahko prišli do bolnišnice, ampak ni parkirišča za vozila.

V samih barakah je razstavljenih več stvari, vključno s kopijo operacijske mize. Vidimo lahko tudi različno pohištvo, medicinski pribor, seznam pacientov ter zemljevid. Razstavljena je lesena deska z različnimi naboji. Vidno je, da jih kar nekaj manjka. Predvidevava, da so jih

vzeli obiskovalci. Lastnik kmetije Lepe nama je povedal, da so bila razstavljena tudi orožja iz druge svetovne vojne, a so jih ukradli.

Bolnišnica je od 3. 3. 2013 priznana kot lokalni kulturni spomenik v slovenskem registru kulturne dediščine.

Po najinem mnenju ima bolnišnica dober potencial kot manjša turistična destinacija. Nekaj denarja bi morali vložiti za prenovo in bi bila destinacija bolj »prijazna« za obiskovalce. Najtežja stvar, na primer, bi bila zaposlitev vodiča, ki bi ljudem pokazal pot in predstavil bolnišnico. Ta bi lahko služil tudi kot varnostnik, da ne bi obiskovalci stvari iz bolnišnice odnašali. Ker pa zaposlitev delavca stane, bi bila bolj verjetna možnost, da bi ogledje vodil prostovoljec, ki bi enkrat na mesec (več ali manj, odvisno od povpraševanja) organiziral vodeni ogled. V tem primeru bi bolnišnico morali oglaševati, npr. v občinskem časopisu ali v drugi obliki regionalnih medijev. Osveščanje o bolnišnici Jesen bi lahko potekalo v sklopu šole. Lahko bi organizirali izlet oziroma pohod.

3 RAZISKOVALNI DEL

Pri raziskovanju teme sva si pomagala s knjižnim gradivom in internetnimi viri. V stik sva stopila z ravnateljem Osnove šole partizanske bolnišnice Tinj, gospodom Ivanom Kovačičem, ki nama je posredoval nekaj gradiva. Pri iskanju ustnih virov sta nama pomagali ravnateljica in pomočnica ravnateljice 2. osnovne šole Slovenska Bistrica, gospa Sonja Arbeiter in gospa Jožica Smogavec.

Izvedla sva spletno anketo. Nanjo so odgovarjali učenci tretje triade naše osnovne šole. Prav tako pa sva opravila intervju s gospo, ki je živela v času gradnje bolnišnice Jesen in je bila neposredno povezana s gradnjo in zaposlenimi. Gospa ne želi biti imenovana z imenom in priimkom, saj so ji vojne grozote vlile veliko strahu in jo še vedno preganja misel, da more ostati neimenovana, neznana in čim bolj skrita. Mi dva želiva spoštovati njeno voljo in odločitev, zato bo v nadaljevanju zapisana kot »anonimna gospa«.

3.1 Intervju z anonimno gospo, ki pozna razmere tistega časa

1. Prosiva, da se nama na kratko predstavite.

Pripoveduje gospa, danes, stara 90 let. V času vojne je živela v bližini bolnišnice Jesen.

2. Na kakšen način ste povezani z bolnišnico Jesen?

»Takrat sem bila stara 16 let in z družino smo živeli na bližnji kmetiji. V bližini Lovrenca na Pohorju je že pred bolnico Jesen obstajala partizanska bolnišnica Košuta. Potrebe so bile vedno večje, zato so partizani začeli graditi bolnišnico Jesen. Bližnji kmetje, krajani, smo bili le posredno povezani z gradnjo in kasneje z delovanjem bolnišnice Jesen. Kmetije so bolnišnico oskrbovale s hrano, prevozi, prenašanjem ranjencev, prenašanjem sanitetnega materiala, obveščanjem partizanov o prihodu Nemcev ... Najbližji kmet bolnišnice Jesen je osebje v bolnišnici obveščal o nevarnosti (o bližini nemške patrulje) tako, da je gnal živino k potoku in zelo glasno kričal na živino. To je bilo opozorilo partizanom, da so bili pozorni.«

3. Ali veste kaj o gradnji bolnišnice (kako je potekala, od kod so dobili material za gradnjo, kdo jo je gradil)?

»Gradnja je potekala v zelo veliki tajnosti. Partizani so bili zelo nezaupljivi. Le najbližji kmet je vedel kje in kaj se dogaja. Vsi ostali okoliški kmetje so samo vedeli, da se nekaj dogaja, nekaj gradi. Nismo pa vedeli kaj in kje. Partizani so prihajali po najrazličnejši material, orodje, hrano ... Ves material so znosili daleč po potoku, da so zakrili sledi. V zimskem času so za sabo sejali sneg, da niso puščali sledi od stopinj. Bolnišnica je bila postavljena približno 30 min hoje od naše kmetije.«

4. Ali ste poznali koga od zdravniškega osebja (lahko poveste kaj več o tem)?

»Zdravniško osebje smo poznali. Je pa res, da jih ni bilo veliko. Mogoče dva zdravnika in tri ali štiri medicinske sestre. Poznala sem komandanta bolnišnice Jesen, s partizanskim imenom Božo, in njegovo ženo Angelco, ki je bila medicinska sestra. Oba sta že pokojna. Živi pa še njuna hčerka in vnuk. Prihajala sta iz Celja. Božo in Angelca sta ves čas gradnje sodelovala in pomagala pri delih. V bolnišnici sta ostala vse do konca vojne, ko so vse preselili v bolnišnico Maribor.«

5. Ste poznali oz. poznate koga, ki je bil zdravljen v tej bolnišnici? Če ste ga, lahko opišete koga in kaj veste o tem?

»Mlajši sosedov fant, kasneje moj mož, je ves čas obstoja bolnišnice pomagal pri prenašanju ranjencev, sanitetnega materiala, hrane in pri obveščanju. Sodeloval je lahko zato, ker je zelo dobro poznal pohorske skrivne poti, grape in potoke. Velikokrat so z vozovi in vprego pripeljali ranjence do naše kmetije. Tam smo jih nahranili, včasih za kakšno noč skrili pod kupe slame, in potem so jih zanesljivi možje odpeljali ali odnesli naprej do bolnišnice. Velikokrat sem prepoznala ranjenca.«

6. Morda veste, kako je potekalo obveščanje med zdravniki, oskrbniki in ostalimi upravitelji kompleksa pred nevarnostjo oziroma pred okupatorji?

»Kot sem že omenila, je obveščanje potekalo na različne načine. Najbližji kmet je kričal na živino, spet drugič so prinesli pošto nosači in drugi zanesljivi ljudi. V bližini bolnišnice je bil tudi zelo dobro skrit bunker, kamor so znosili vse ranjence, kadar se je bližala resna nevarnost. Tako je bilo tudi ob neki priliki, ko so v bolnišnico dobilo sporočilo, da se približuje nemška patrolja. Vse ranjence so znosili v bunker in tam skupaj z osebjem počakali, da je minila nevarnost. Po obhodu so le nekaj deset metrov proč našli žlico z nemškim grbom. Govorilo se je, da bi bilo nemogoče, da iz tako kratke razdalje Nemci ne bi videli barak bolnišnice. Osebje je ugotavljalo, da je ta nemška patrolja zagotovo zamižala in ni hotela videti, kar je pač videla. Veliko različnih zgodb se je odvijalo. Nekoč so Nemci zadeli enega od nosačev. Drugi nosač (moj bodoči mož) ga je nosil daleč v gozd. Nemci so jima sledili tako dolgo, dokler je ranjeni krvavel, saj so šli po sledih. Potem jima je uspelo, da sta se skrila v goščavi. Mimo je prišla moja mama, ki je pomagala ranjencu. Ko so ga uspeli prenesti v bolnišnico Jesen, so mu morali odrezati (amputirati) nogo s kmečko žago za rezanje lesa. Žal, je kasneje umrl.«

7. Ali ste bili kdaj v teh barakah pred obnovo, torej pred letom 1961 (če ste bili, ali nama lahko opišete, kakšna je bila notranost le-teh)?

»Tako po vojni smo šli pogledat te barake, vendar se tja nismo pogosto vračali, saj je bil kraj zelo žalosten. Vse je bilo leseno, le v kuhinji je bil neke vrste zidan štedilnik. Sicer pa je bila bolnišnica sestavljena iz operacijski sobe, kuhinje, sobe za osebje in barake, kjer so bili nameščeni ranjenci. Barake so bile v zelo slabem stanju in izražale so neke vrste grozo.«

8. Ali ste bili kdaj v teh barakah po obnovi, torej po letu 1961, ko so jih obnovili (se je kaj spremenilo, ostalo enako)?

»Po obnovi se je zelo veliko spremenilo. Po vojni so bile tukaj tudi prireditve in dobila sem dve priznanji v zahvalo za pomoč pri delovanju bolnišnice Jesen.«

9. Čas 2. svetovne vojne je verjetno v Vaših očeh pustil eno sliko spominov. Kako se spominjate na ta čas?

»Čas velike grozote, bilo je zelo težko, veliko lakote ... Mogoče mi je za vedno ostala v spomину slika, kako so po vojni selili ranjence iz bolnišnice Jesen v bolnišnico v Mariboru. Natovorili so jih na kmečke vozove. Z njimi so šli zdravniki, medicinske sestre in komandant. Ljudje so kričali od bolečin. Bližnji kmetje smo jim pripravili sprejem. Spekli smo kruh in ponudili hrano, ki smo jo imeli. Iz Pohorja so nadaljevali pot proti Močniku in nato naprej proti Mariboru.

10. Ali bi nama želeli povedati še karkoli o tej temi, ki morda ni bilo zajeto v vprašanjih?

»Tudi jaz sem imela partizansko ime, vendar ga ne želim izdati. Še vedno je skrivnost, ki je ne želim izdati niti svojim domačim.«

Anonimna gospa je ob pogovoru zajokala. Občutila sva, da jo je spomin na drugo svetovno vojno močno pretresel. Opaziti je bilo, da v sebi še vedno nosi strah, ki je bil takrat prisoten.

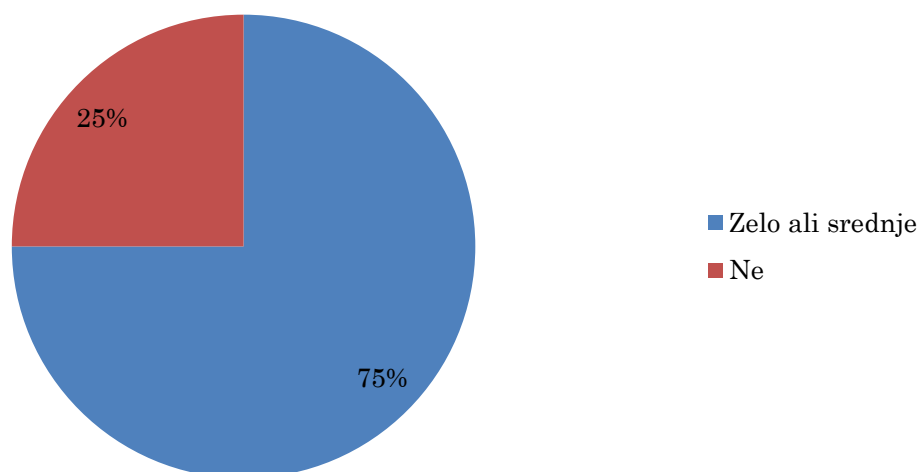
Iz intervjuja sva ugotovila, da je večino tega kar je gospa povedala že zapisano v različnih virov. Nisva pa nikjer zasledila, da naj bi nemška vojska »na eno oko zamižala« napad na bolnišnico Jesen. Prav tako sva šele z intervjujem izvedela, da so tudi ženske imele partizanska imena. Raziskala sva, da je ta gospa, verjetno še edina živeča oseba, ki je živela v času gradnje bolnišnice.

3.2 Anketni vprašalnik

Med razredi zadnje triade naše šole sva izvedla spletno anketo, s katero sva želela izvedeti, ali ti učenci poznajo bolnišnico Jesen, kakšno je njihovo zanimanje za zgodovino, in ali jih je najina raziskava spodbudila k ogledu te bolnišnice. Vsa anketna vprašanja so v poglavju »Priloge«, saj sva analizirala le tista vprašanja, ki so ključna, da sva lahko potrdila oziroma ovrgla zastavljene hipoteze. Spletno anketo sva izvedla s spletnim programom EnKlikAnketa (1KA). Sodelovalo je 100 učencev.

Najprej sva preverila splošno zanimanje za zgodovino.

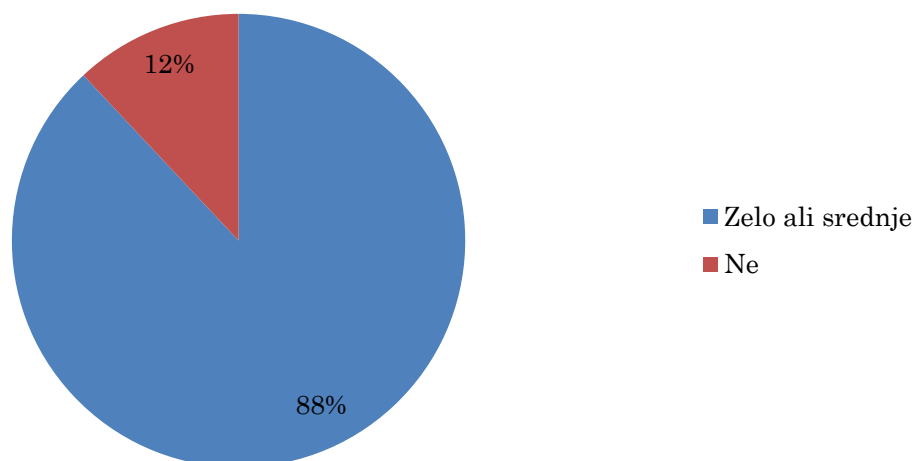
Ali vas zgodovina zanima?

Slika 11: Zanimanje vseh anketirancev za zgodovino.

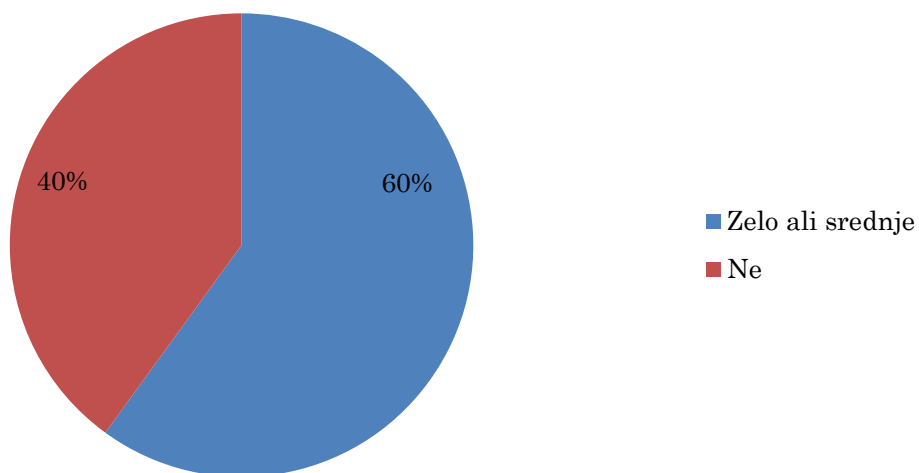
Ugotovila sva, da večje razlike med dekletimi in fanti glede zanimanja za zgodovino ni. So pa razlike med zanimanjem za zgodovino 9. in 7. razredov. 73 odstotkov vseh anketiranih učencev zgodovina zelo ali vsaj srednje zanima, medtem ko 25 odstotkov učencev zgodovina ne zanima.

Ali vas zgodovina zanima? (7. razred)

Slika 12: Zanimanje za zgodovino (9. razred).

Ali vas zgodovina zanima? (9. razred)

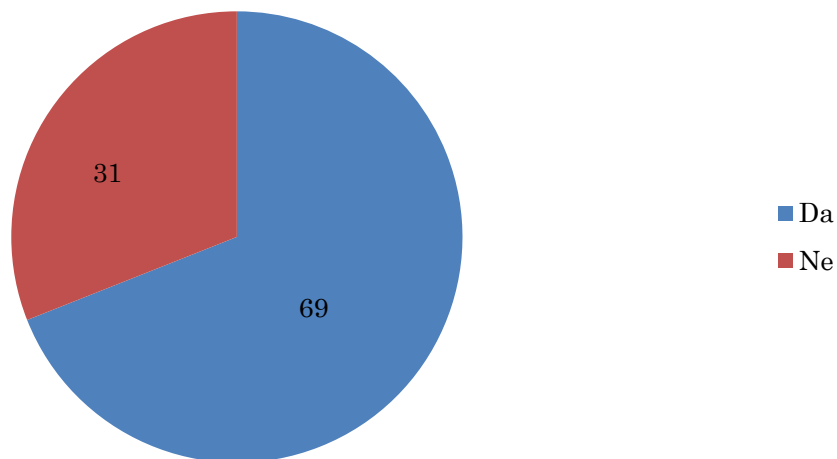

Slika 13: Zanimanje za zgodovino (7. razred).

Iz grafov lahko razbereva, da so učenci 7. razredov izkazali večje zanimanje do zgodovine, kakor učenci 9. razredov.

V nadaljevanju sva želela izvedeti, koliko učencev je sploh že kdaj slišalo za besedno zvezo »partizanska bolnišnica«.

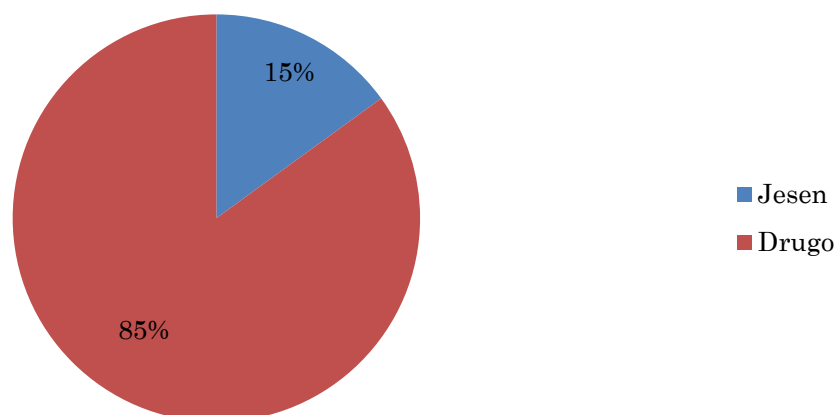
Ali ste že kdaj slišali za partizansko bolnišnico?

Slika 14: Odstotek učencev, ki je že slišalo za partizansko bolnišnico.

69 odstotkov vseh anketiranih učencev je že slišalo za »partizansko bolnišnico«, medtem ko 31 odstotkov učencev še nikoli ni slišalo za besedno zvezo »partizanska bolnišnica«.

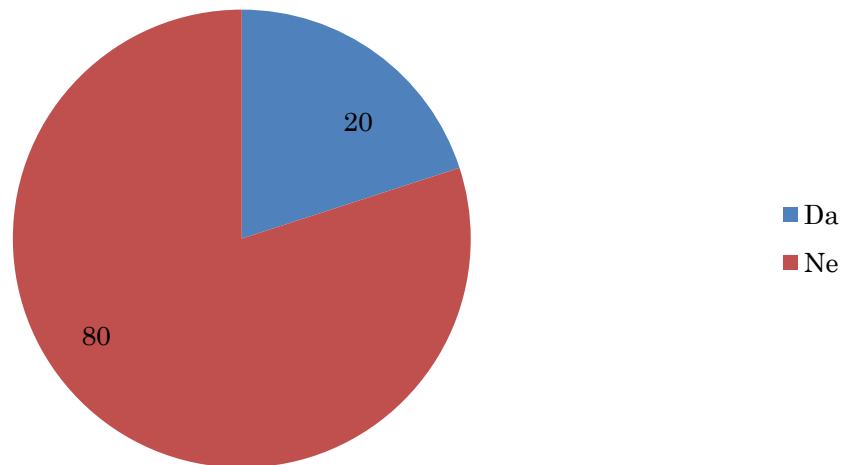
Katera je nam najbližja partizanska bolnišnica?

Slika 15: Odstotek učencev o poznavanju nam najbližje partizanske bolnišnice.

Le 15 odstotkov učencev je vedelo, da je bolnišnica Jesen nam najbližja partizanska bolnišnica.

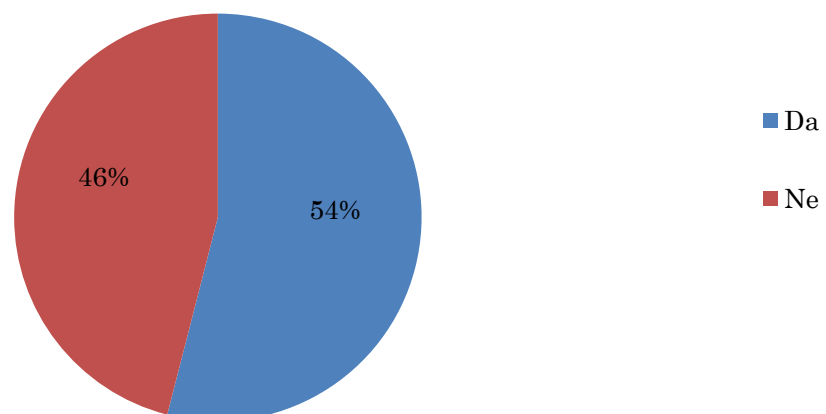
Ali ste kdaj bili v bolnišnici Jesen?

Slika 16: Obisk bolnišnice.

Le 20 učencev (20 odstotkov) od vseh 100 anketiranih si je že ogledalo bolnišnico Jesen. Podatek naju je presenetil, saj sva pričakovala, da bo odstotek obiska višji. To sva sklepala predvsem zaradi bližine bolnišnice našemu kraju

Ali si bolnišnico Jesen želiš ogledati?

Slika 17: Želja po ogledu bolnišnice Jesen.

Na koncu sva anketirance vprašala, ali si bolnišnico želijo ogledati. 54 odstotkov anketirancev je odgovorilo, da bi si radi ogledali bolnišnico Jesen, medtem ko jih je 46

odstotkov mnenja, da si bolnišnice ne želijo ogledati. Upava, da si bo vsaj en del tistih, ki so odgovorili z DA, res ogledal bolnišnico.

4 RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK

Pri raziskovalni nalogi sva se mnogo novega naučila o dogajanju v času 2. svetovne vojne, predvsem pa sva dobila veliko novih informacij o partizanski bolnišnici Jesen.

Opisala sva potek gradnje bolnišnice. Predstavila sva njen osnovni namen – zdravljenje ranjenih partizanov, način, kako je bolnišnica delovala in kdo vse je pomagal pri gradnji in zdravljenju ranjencev. Na koncu teoretičnega dela sva opisala, v kakšnem stanju je bolnišnica danes.

Pri nastajanju raziskovalne naloge sva imela težavo že pri iskanju literature o bolnišnici Jesen, saj je ni ravno veliko. Tako sva pomoč in informacije iskala pri ljudeh, ki so posredno povezani z bolnišnico, npr: pri ravnatelju OŠ partizanske bolnišnice Tinje, ki nama je posredoval nekaj gradiva, pri lastniku kmetije Lepej, ki nama je povedal, kako do bolnišnice in nama podal kratek opis današnjega stanja bolnišnice. Največ pa sva izvedela od intervjuvanke, ki je živela v času gradnje bolnišnice in pozna iz »prve roke« dogajanje in stanje tistega obdobja.

Iz ankete, ki sva jo izvedla med 100 učenci zadnje triade, je razvidno, da zanimanja za zgodovino je, ampak učenci niso motivirani, da bi izvedli kaj več o zgodovinskih dogodkih na splošno. Predvsem je opazno, da učenci 7. razreda kažejo večjo zanimanje do zgodovine kot učenci 9. razredov. Rezultat naju je presenetil, saj sva sklepala ravno obratno.

S pomočjo izvedene ankete, prebrane literature in opravljenega intervjuva sva prišla do naslednjih ugotovitev:

Hipoteza 1: Predpostavljava, da učenci naše šole partizanske bolnišnice Jesen in drugih pomembnih dogodkov iz časa 2. svetovne vojne ne poznajo dobro.

Hipoteza 1, da učenci dogodkov v našem kraju ter bolnišnice ne poznajo dobro, je večinoma potrjena. Sicer naj bi kar 1/5 anektiranih učencev tam bila, a druga vprašanja, katerih statistike nisva vključila, kažejo, da o njej veliko ne vedo.

Hipoteza 2: Predvidevava, da se bodo odgovori intervjuvane gospe vsaj delno razlikovali od podatkov, ki sva jih dobila iz drugih virov (splet, literatura).

Hipotezo 2 ovrževa. Podatki intervjuvane gospe so bili bolj podrobno, nadzorno povedani, a nasprotujočih trditev ni bilo. Iz tega lahko sklepamo, da so viri, ki sva jih prebirala, zanesljivi.

Hipoteza 3: Domnevava, da bodo najini vrstniki ob prebiranju najine raziskovalne naloge o partizanski bolnišnici Jesen, njenem delovanju, pomenu in ostalih dejavnostih izvedeli veliko novega.

Hipotezo 3 lahko le delno potrdiva, saj je več kot polovica anketiranih učencev odgovorila, da bi si ogledala bolnišnico Jesen, torej sva v njih spodbudila interes že z anketo, vendar jo dokončno ne moreva potrditi, ker še učenci niso imeli možnosti prebrati najine raziskovalne naloge.

5 LITERATURA

Penič, L. *Partizanska bolnišnica Jesen*. V: Zontar, J. Kronika: Časopis za slovensko krajevno zgodovino, let. 23, zv. 3, 1977, str. 133 – 137.

Penič, L. *Žrtve druge svetovne vojne iz občine Slov. Bistrica*. V: Šerbelj, F. Zbornik občine Slovenska Bistrica II. Tiskarna Tone Tomšič, Ljubljana, 1990, 262 – 282).

Partizanska bolnišnica Jesen. Wikipedija. Dostop:

Razpotnik, J., Snoj, D. (2015). Raziskujem preteklost. Učbenik. Ljubljana: Rokus Klett.

https://sl.wikipedia.org/wiki/Partizanska_bolni%C5%A1nica_Jesen (19. 12. 2016).

Ustni vir:

- intervjuvanka,
- kmet z domačije Lepej.

Vir slik: Tibor Vito Šušnjara.

6 PRILOGE

6.1 Anketa

1. Ali te zanima zgodovina?

- a) Da, zelo.
- b) Srednje.
- c) Ne.

2. Kaj pa medicina?

- a) Da.
- b) Ne.

3. Koliko veš o dogajanju v okolici našega kraja med 2. svetovno vojno?

- a) Veliko.
- b) Nekaj.
- c) Nič.

4. Ali veš kdo so bili partizani?

- a) Da.
- b) Ne.

5. Ali ste že kdaj slišali za partizansko bolnišnico?

- a) Da.
- b) Ne.

6. Kaj je partizanska bolnišnica?

- a) Bolnišnica, ki so jo zgradili partizani, da so se v njej zdravili.
- b) Bolnišnica, ki so jo zgradili domačini neke vasi za partizane.
- c) Bolnišnica, ki ni dovolila zdravljenje partizanov.

7. Ali morda poznaš katero partizansko bolnišnico v Sloveniji?

- a) Da, to je npr. _____
- b) Ne.

8. Kako se imenuje nam najbližja partizanska bolnišnica?

- a) Bolnica Franja.
- b) Bolnica Jelendol.
- c) Bolnica Jesen.

9. Ali veš, kje se nahaja, ta, nam najbližja partizanska bolnišnico?

- a) Na Šmartnem na Pohorju.
- b) Na Planini pod Šumikom.
- c) Na Keblju.

10. Ali si že kdaj obiskal-a to bolnišnico?

- a) Da.
- b) Ne.

11. Partizanske bolnišnice so bile tajne. Kaj to pomeni?

- a) Da, nihče ni vedel zanje.

b) Da je v njih potekala tajna organizacija.

12. Ali veste, koliko časa je bolnišnica obratovala?

a) 3 leta

b) 5 leto

c) 1 leto

13. Koliko ranjencev se je v tem času zdravilo v njej?

a) 10

b) 25

c) 50

14. Kolikokrat po vojni je bila obnovljena?

a) 1

b) 3

c) 5

15. Si v anketi izvedel-a kaj novega o bolnišnici Jesen?

a) Da.

b) Ne.

16. Ali bi si jo želel –a pogledati?

a) Da.

b) Ne.